

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Визначна роль у вихованні підростаючого покоління громадян України належить вчителю. Саме вчитель навчає і виховує учнів у школі, здійснює безпосередній вплив на розвиток їх особистості, активізує інтелектуально-творчий потенціал, готує їх до активної самореалізації в суспільстві. Така складна і відповідальна праця під силу лише фахівцеві високого рівня, всебічно розвиненій особистості. Вчитель має слугувати взірцем для вихованців, впливаючи на їх свідомість своїми висловлюваннями та діями. Тому проблема підготовки фахівця у галузі освіти високого рівня кваліфікації залишається важливим завданням вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Процес фахової підготовки майбутнього вчителя завжди викликав значний інтерес учених у галузі педагогіки, психології, філософії. Так, загальні положення становлення та розвитку особистості людини досліджували Л.Виготський, С.Рубінштейн, продовжили дослідження І.Бех, Л.Божович, Д.Ельконін. Проблеми аналізу психологічних характеристик майбутнього педагога присвятили свої праці О.Баланюк, В.Буланова-Топоркова, В.Воронов, Н.Д'яченко, Н.Кузьміна, Г.Руднева. Педагогічні аспекти самореалізації педагога у сучасних умовах освітнього процесу розробляють І.Зязюн, І.Іванов, О.Савченко, Н.Тарасевич. Питання особливостей становлення особистості студентів музично-педагогічних спеціальностей розглядали Г.Падалка, О.Щолокова, А.Болгарський, О.Рудницька.

Проблема розвитку педагогічної творчості розкривається у працях Ф.Гоноболіна, Н.Кузьміна, А.Маркова, В.Сластьоніна, М.Поташник. Сутність процесу творчості досліджували В.Андреев, Г.Батишев, М.Бердяев, А.Бергсон, В.Бехтерев, Д.Богоявленська, І.Лернер.

Успішність педагогічної діяльності вчителя музики у школі, його професіоналізм залежить від високого рівня сформованості необхідних психологічних якостей особистості фахівця. Так, важливою умовою ефективності професійної діяльності педагога-музиканта є його творча активність. Аналіз шляхів розвитку творчої активності у майбутніх учителів був і залишається актуальною проблемою національної вищої школи.

Формулювання цілей статті... Метою статті є аналіз шляхів формування творчої активності майбутніх учителів музики.

Виклад основного матеріалу дослідження... Складність та багатофункціональність роботи вчителя у школі, необхідність виховувати юного громадянина держави здатного демонструвати активну життєву позицію, самореалізовуватися в сучасних умовах розвитку суспільства ставлять певні вимоги до особистості педагога. Так, вчитель у сучасній школі має бути палким патріотом, фахівцем високого рівня, висококультурною та різнобічно ерудованою особистістю. Важливою умовою успішності та ефективності педагогічної діяльності вчителя музики є його творча активність, як прагнення до саморозвитку та самовдосконалення, відшукання нових нестандартних шляхів вирішення проблемних ситуацій.

Майбутній учитель має певні здібності, знання і вміння, завдяки яким він може створювати новий оригінальний інтелектуальний продукт. Наявність необхідних педагогічних, організаторських, творчих здібностей, обсягу та глибини знань, належного рівня сформованості вмінь та навичок визначає здатність учителя до активної професійної діяльності.

У педагогічній науці загальне поняття активності особистості трактується як здатність людини до свідомої трудової і соціальної діяльності, міра цілеспрямованого, планомірного перетворення нею навколишнього середовища і самого себе на основі засвоєння нею багатства матеріальної і духовної культури. Активність особистості проявляється у творчості, вольових актах, спілкуванні. Інтегральна характеристика активності особистості – активна життєва позиція людини, яка виявляється в її принциповості, послідовному відстоюванні своїх поглядів, ініціативності, діловитості, психологічній настроєності на діяльність [2, с. 21].

Поняття творчості в педагогіці визначають, як продуктивну людську діяльність, здатну породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення [2, с. 326]. У психологічній науці терміном "творчість" позначають і діяльність особистості, і створені нею цінності, які з фактів її персональної дії стають фактами культури суспільства [7, с. 4]. Педагогічна творчість трактується, як оригінальний і високоефективний підхід учителя до навчально-виховних завдань, збагачення теорії і практики виховання й навчання [2, с. 326].

Педагогічна творчість має проявлятися у розробці стратегії педагогічної діяльності, організації колективу учнів, проєктуванні особистості вихованця. Творчу активність вчителя пов'язують з особливими креативними особистісними утвореннями, якостями пізнавальних процесів. Це пошукова та перетворювальна активність особистості не стимульована ззовні. Деякі автори ототожнюють творчу активність з креативністю [7].

Специфіка роботи вчителя у школі визначається тим, що об'єкт безпосереднього педагогічного впливу – учень – постійно змінюється, розвивається, змін зазнають і обстановка, емоційна атмосфера заняття. Динамічність педагогічної діяльності, рівня розвитку учня, його індивідуальних відмінностей, обставин навчання

вимагають від педагога активної творчої діяльності, постійної готовності реагувати на зміни у навчально-виховному процесі. Вчитель постійно перебуває у безпосередньому контакті зі своїми вихованцями, в ході якого впливає на учнів не лише своїми знаннями, але й особистісними рисами характеру, виявом емоційно-вольової сфери. Необхідність проведення організації навчання учня, мобілізації його інтелектуального потенціалу, вимагає від учителя постійного виявлення активності, уважності до ходу навчально-виховного процесу. Педагог, який працює творчо аналізує власний досвід роботи з учнями, вивчає чужий, перебуває у постійному пошуку нових шляхів розв'язання педагогічних проблем, експериментує. Такий вчитель здатен уникнути рутинності, механічності у роботі.

Виявити та розвинути здібності своїх вихованців може лише той учитель, який працює творчо, використовує нестандартні підходи у вихованні та навчанні. Лише цікава, творча особистість здатна пробудити дітей до творчості, повного розкриття їх потенціалу в ході навчання. Такий педагог не боїться використовувати нестандартні прийоми у навчанні та вихованні, спонукає учнів мислити креативно, формує у них потребу до саморозвитку. Забезпечення творчого підходу у навчально-виховній роботі педагога вимагає від нього здійснення постійної роботи над собою. У педагогічній науці виокремлюють кілька визначальних здібностей, які мають бути притаманні особистості вчителя. Серед них виділяють динамізм особистості, як здатність впливати на іншу людину, та креативність – здатність до творчості, спроможність генерувати незвичні ідеї, відходити від традиційних схем, швидко розв'язувати проблемні ситуації [8, с. 24].

Розгляд питання розвитку творчої активності майбутніх педагогів-музикантів має відбуватися з урахуванням загально-педагогічних, психологічних особливостей становлення особистості вчителя та потреби творчої реалізації його, як музиканта-виконавця (вокаліста, інструменталіста). Зміст творчої діяльності педагога полягає у відшуванні принципово нових, оригінальних підходів у вирішенні педагогічних завдань, переосмисленні, вдосконаленні шляхів передачі багажу знань та вмінь вихованцям. Психологічна наука визначає творчу активність особистості, як вищий рівень інтелектуальної діяльності, в ході якої створюються нові цінності важливі для суспільства [3].

Процес формування творчої активності студентів має включати розвиток творчої фантазії, уяви, інтуїції, здатності вирішувати проблемні ситуації творчо, з опорою на ґрунтовні фахові знання. В ході роботи визначна роль належить формуванню навичок експериментальної, дослідницької, пошукової діяльності. Розвиток творчої активності майбутніх учителів вимагає поглиблення інтересу до творчої діяльності, здійснення самостійного відшукування оригінальних шляхів розв'язання пропонованого завдання, набуття здатності продукування ідей для втілення творчого задуму.

Поняття інтуїції трактується у педагогічній науці як особливе відчуття правильного напрямку діяльності, бажання її результатів, неусвідомлене переконання, що саме так, а не інакше слід діяти [9, с. 55]. Інтуїція є механізмом творчої діяльності. Розвиток педагогічної інтуїції у майбутніх педагогів-музикантів зумовлюється здійсненням тривалої ґрунтовної пізнавальної діяльності, творчого пошуку, накопиченням соціального досвіду. Динамічність умов навчально-виховного процесу, недостатність часу на ґрунтовний аналіз робочої ситуації вимагає від вчителя вміння швидко реагувати, діяти з опорою на інтуїцію. Для студентів музично-педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів процес розвитку інтуїції має включати накопичення багажу ґрунтовних знань, умінь та навичок у галузі музичної педагогіки, особистого музично-виконавського досвіду, на основі чого і стане можливим використання інтуїтивного пошуку вирішення педагогічних завдань в подальшій професійній діяльності.

Наявність творчого підходу у роботі вчителя музики вимагає розвитку уяви майбутнього педагога. Будь-яка творча діяльність, результатом якої є не механічне відтворення вражень, що існують у його досвіді, а створення нових ідей і дій, вимагає розвитку здатності формувати нове бачення прогнозованого результату діяльності. Уява – це психічний процес, що полягає у створенні людиною нових образів, думок на основі її попереднього досвіду [2, с. 342]. Перш ніж щось створити людина уявляє результат своєї діяльності, шляхи її виконання. Уява є головним інструментом розумового пошуку. Людина створює образи, уточнює їх і перевіряє в ході втілення в реальність. Уява є тим матеріалом, з допомогою якого в учителя з'являється задум і відбувається творчий пошук шляхів його втілення. Народження образів пов'язане, передусім, із емоційно-мотиваційною сферою людини і визначається переважно неусвідомленими мотивами минулого досвіду яскравих психологічних вражень (емоційною пам'яттю). Розвиткові уяви студентів музично-педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів сприяє здійснення процесу навчання з опорою на активізацію їх емоційної сфери, створення емоційно насиченого середовища на занятті.

Розвиток творчої активності у майбутніх учителів музики має включати формування навичок проведення науково-дослідницької, пошукової роботи. Дослідницька діяльність майбутнього вчителя музики збагачує внутрішній світ студента, розвиває його творчий потенціал, підвищує науковий рівень знань. Здійснення педагогічної діяльності в подальшому має спонукати вчителя до узагальнення та систематизації отриманих знань та досвіду, формулювання ідей та висновків. Для ґрунтовного оволодіння своїм предметом майбутній педагог має усвідомлювати необхідність аналізу основної науково-методичної літератури, вивчення останніх досягнень

вітчизняної та зарубіжної педагогіки даної галузі. У студента необхідно сформувати розуміння потреби постійно знайомитися з досвідом навчально-виховної роботи досвідчених педагогів, аналізувати доцільність запровадження нових прийомів та методів роботи в практику. Окрім досконалого вивчення свого предмета майбутній вчитель має бути знайомими з суміжними галузями наук, володіти широким кругозором, бути всебічно розвинутою та висококультурною особистістю.

У студентів необхідно формувати прагнення до самостійного накопичення глибоких, систематичних знань, відпрацювання необхідних умінь та навичок. Самостійна робота студентів на початкових етапах її здійснення має бути організованою педагогом, який визначає об'єм навчальних завдань та терміни їх виконання. На пізніших етапах навчання у студентів має сформуватися не стимульована ззовні стійка потреба накопичення нових знань та умінь. Прагнення самовдосконалення та самореалізації у професії мають активізувати пізнавальну активність майбутніх педагогів, спонукати їх до постійного підвищення власного рівня фахової компетентності.

Важливою психологічною якістю, яку необхідно розвивати у майбутніх педагогів-музикантів в ході формування творчої активності особистості є сміливість у прийнятті рішень. Психологічна сміливість має стати внутрішнім стрижнем креативної особистості. В ході фахової підготовки майбутніх учителів музики в них потрібно виховувати здатність критично аналізувати і брати під сумнів усталені, загальноприйняті положення, бути відкритим до всього нового і експериментального, створюючи нове доводити почату справу до кінця. Студент має залишатися самим собою, вміти відстоювати власну думку, не боятися вступати в конфлікт з усталеними правилами і нормами, якщо вони перешкоджають втіленню його ідеї.

Прояви творчої активності пов'язані з механізмами внутрішньої мотивації особистості, а також рівнем розвинутої вольової сфери. Так, лише у випадку наявності чітких внутрішніх мотивів, потреби і бажання займатися музично-педагогічною діяльністю, які не стимулюються ззовні можливим стає прояв активності у професійній діяльності. Тому в ході фахової підготовки майбутнього вчителя питанню формування мотивів навчання та творчої діяльності необхідно приділяти належну увагу. Наявність сформованих установок на творчу самореалізацію в ході навчання, а в подальшому – в професійній діяльності, сприятиме націлюванню особистості студента на активність засвоєння фахових знань та умінь. Постійне прагнення до самовдосконалення, підвищення загального культурного рівня, досягнення вершин фахової майстерності має стати важливою потребою особистості вчителя, чітким життєвим орієнтиром.

Для довершення будь-якої дії необхідним є також виявляти силу волі, яка дозволяє втілювати намір у життя. Лише сильні, чітко сформовані мотиви активізують волю особистості, змушують її долати внутрішні (пасивність, байдужість) та зовнішні перешкоди. Недостатньо розвинений психологічний комплекс, і в основному воля студента, перешкоджає досягненню належного рівня професійної компетентності. В ході навчання майбутній педагог-музикант має розвивати волю намагаючись зосереджувати увагу, боротися з тим, що відволікає, активізувати мисленнєві процеси, напружувати довільну пам'ять.

Важливим питанням фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів є врахування умов формування творчої активності студентів. Так, важливою передумовою розвитку активної творчої позиції у майбутній педагогічній діяльності студента є наявність творчого потенціалу. Неодмінною умовою формування творчої особистості вчителя музики є створення творчого середовища навчання, забезпечення піднесеної творчої атмосфери на занятті. Розкриття та подальший розвиток творчого потенціалу студентів можливі лише за умови сприятливої психологічної обстановки навчання, небайдужого ставлення викладача, його зацікавленості у творчому розвитку кожного вихованця, забезпечення індивідуального підходу у навчанні. Активний розвиток творчого потенціалу студентів може здійснюватися лише у творчості, тому завданням викладача вищого навчального закладу є створення відповідних умов навчання. Необхідно уникати рутинності у навчанні, прагнути активізувати мисленнєву активність студентів на занятті, стимулювати їх пізнавальні психічні процеси.

Висновки... Отже, можемо зробити наступні висновки:

- творча активність є важливим компонентом професійної майстерності вчителя музики, що проявляється у постійному прагненні до творчої діяльності, здатності продукування оригінальних ідей для втілення творчого задуму, самостійному пошуку нестандартних шляхів вирішення проблемних педагогічних ситуацій;
- процес формування творчої активності студентів має включати розвиток творчої фантазії, уяви, інтуїції, здатності вирішувати проблемні ситуації творчо;
- важливе значення в процесі розвитку творчої активності майбутніх педагогів-музикантів належить формуванню навичок експериментальної, дослідницької, пошукової діяльності;
- розвиток творчої активності у майбутніх педагогів-музикантів має проводитися у взаємодії з формуванням чіткої мотивації музично-педагогічної діяльності та вихованням їх емоційно-вольової сфери;
- важливими умовами формування творчої активності майбутніх педагогів-музикантів є наявність творчого потенціалу, створення творчої, емоційно піднесеної атмосфери заняття, активізація мисленнєвої активності студентів, стимулювання їх пізнавальних психічних процесів.

Література

1. Буланова-Топоркова М.В. Педагогіка и психология высшей школы : учебное пособие. / М.В. Буланова-Топоркова. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. – 544 с.

2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) : [монографія]. / Г.М.Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 272, [1] с.
4. Саєнко Т.О. Формування творчої активності майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки / Т.О.Саєнко // Рідна школа. – 2006. – № 12. – С. 5-8.
5. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості : підручник. / С.О.Сисоєва – К : Міленіум, 2006. – 346 с.
6. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість учителя: Визначення, теоретична модель, функції підготовки / С.О.Сисоєва // Педагогіка і психологія. – К. : Педагогічна думка, 1998. – 255 с.
7. Туриніна О.Л. Психологія творчості : навч. посіб. / Олена Леонтіївна Туриніна. – К. : МАУП, 2007. – 160 с.
8. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М.Фіцула. – Вид. 3-тє, перероб. і доп. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. – 168 с.
9. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / Михайло Миколайович Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.

Анотація

У статті розкриваються питання формування творчої активності студентів музично-педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів, розглядаються шляхи розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів музики, здійснюється аналіз психологічних якостей особистості майбутнього педагога.

Анотация

В статье раскрываются вопросы формирования творческой активности студентов музыкально-педагогических специальностей высших учебных заведений, рассматриваются пути развития творческого потенциала будущих учителей музыки, осуществляется анализ психологических качеств личности будущего педагога.

Summary

The article deals with the question of forming creative activity of students of music and teaching specialties of higher education institutions, discusses ways to develop the creative potential future teachers to analyze the psychological qualities of future teachers.

Ключові слова: майбутній учитель музики, творча активність особистості, креативність, мотивація, емоційно-вольова сфера, інтуїція, творчий потенціал.

Ключевые слова: будущий учитель музыки, творческая активность личности, креативность, мотивация, эмоционально-волевая сфера, интуиция, творческий потенциал.

Key words: future teacher of music, the creative activity of the individual, creativity, motivation, emotional and volitional, intuition, creativity.

Подано до редакції 11.10.2013

УДК 374.3:37.017.92

© 2013

Суходольская-Кулешова Л.(О).В.

ДУХОВНО-ЭСТЕТИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА МОЛОДЕЖИ КАК ФАКТОР ПРОФИЛАКТИКИ ЭКСТРЕМИЗМА: ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД

Обобщение теории и практики проблемы профилактики проявлений экстремизма, национальной, религиозной вражды и терроризма в Южном и Северо-Кавказском федеральных округах России, выводов Комитета по делам национальностей Государственной думы, положений Федерального закона «О противодействии экстремистской деятельности» показывает, что напряженность межнациональных отношений вызвана общим падением культуры в обществе, общего уровня образования, а отсутствие единства духовного, гражданского, интернационального воспитания приводит к снижению культурного уровня в обществе.

С точки зрения педагогического подхода образование представляется как ведущая сфера общественной жизни, где отражаются противоречия гражданского общества, сущность которого как в законопослушании людей, так и в их способности ценить и отстаивать свободу и автономию личности. В данном контексте важно выявить уровни ответственности личности за преодоление социальной напряженности, формируемые в системе образования:

Правовой – предполагающий обучение соблюдению правовых норм, реализации всей совокупности прав и обязанностей, установленных действующим законодательством.

Политический – включающий осознание прочности государственного и конституционного строя страны, обеспечивающего эффективное функционирование политической системы и всех ее институтов в интересах граждан.

Социальный – располагающий возможностями реализации основополагающих принципов социальной справедливости, пользования социальными благами и поддержания жизненных стандартов, являющихся фундаментом общественной стабильности.

Информационный – отражающий как состояние защищенности культурного достояния страны, так и информационно-технической и информационно-психологической составляющей, включающей самого человека.